

kapitel i det 16. århundrede, men på et jævner plan får man dog et og andet at vide om dagliglivet i Ribe i katolicismens sidste årti og de årtier, der var præget af reformations-tidens første og anden generation, der i øvrigt ikke helt havde sluppet forbindelsen til den katolske fortid; man får indblik i retsforhold som i adfærd og sæder. Et enkelt eksempel gives der utvivlsomt på den såkaldte malkeprøve, som rådstuedombogen under den 12.4.1548 vel bærer vidnesbyrd om, da Ane, mag. Hans Tavsens, altså bispinden, sammen med en del andre dannekvinder undersøgte »Marine Bom, Ib lokkede, forkom hendes livs frugt, så at hun burde straffes herfor, meden for Guds og dannekvindes skyld blev hun benådet, at hun skulle gøre en alvorlige pønitants og dertil med at rømme byen inden fredag ad aften der næst efter kommendes og sættes udi samme hægte, som hun sad udi tilforne, om hun fandtes, og da bruge lov og straf over hende, hvis som ved-bør etc.« Referatet fra et enkelt retsmøde giver et stærkt indtryk af panikken og hjælpeløsheden ved den store brandkatastrofe den 3.9.1580, der lagde en stor del af byen øde, og som kastede sin slagskygge over livet i byen i de følgende år.

Rådstuedombøgernes mange oplysninger om personer af alle samfundslag, deres stilling i og uden for byen, deres økonomi, deres familieforhold m. m. er en meget righoldig fundgrube såvel for personalhistorikeren som for den, der på et bredere grundlag arbejder med rådstuedombøgerne, noget, som det omhyggeligt førte og bearbejdede personregister, der er knyttet til den foreliggende udgave, i sig selv bærer tydeligt vidnesbyrd om.

Det er dog ikke blot retshandler, der blev behandlet og afgjort i Ribe rådstueret, men her bekendtgjordes og registreredes også regeringsbeslutninger til oplæsning på bytinget som f. eks. forbud mod udførsel af græsøksne m. m. Her blev også overenskomster mellem håndværkere indgået, som da f. eks. den 30.6.1581 skomagerne og tøffelmagerne i Ribe fordelte arbejdet mellem sig, således at ingen skomager for fremtiden måtte sy eller gøre tøfler »anten loulig eller obenbarlig, y byen eller vden byen«, og på samme vis måtte tøffelmagerne ikke sy eller gøre sko eller støvler – brud på overenskomsten straffedes med bøde på 20 mk. til kongen og Ribe by – og det forurettede lav, som havde klaget, skulle have tildelt en tønde øl. I ny og næ har retsskriveren i rådstuedombøgerne øjensynlig for egen regning noteret sig forskellige begivenheder, der har fundet sted i byen, som f. eks. at der sommeren 1580 blev bygget en ny sluse uden for Sønderport, oplysninger, der bidrager deres til at gøre Ribe rådstuedombøger til et levende og interessant kildekrift.

Bue Kaae

Borgerskaber i Abenrå 1686–1867 I–II. Udgivet af Abenrå byhistoriske Forening, Landsarkivet for de sønderjyske Landsdele og Historisk Samfund for Sønderjylland ved *Morten Kamphövener*. Abenrå 1974. 235 + 92 s., 50 kr. incl. moms.

Udgivelse af kilder indeholdende biografiske data rejser ofte spørgsmålet, om kilderne bør suppleres med andre oplysninger om de pågældende personer. Der er forskellige metoder hertil, og resultaterne bliver ret forskellige. Man kan skelne mellem (1) at udgive den pågældende kilde uden supplement af nogen art, og (2) supplere med materiale af tilsvarende indhold eller hvis oprindelse tjente samme formål. Typisk er at lade enkelt-dokumenter udfylde mangler i protokoller; (3) foruden ovennævnte kan man anvende kilder, hvis oprindelse tjente andre formål. Derved kan udfyldes huller i de enkelte konkrete oplysninger; og (4) ved hjælp af de under 3 nævnte kilder kan tilføjes ét eller flere sæt oplysninger, som den oprindelige kilde ikke har.

Hvis man anvender ovennævnte metoder ved udgivelse af borgerskabsprotokoller, kan resultaterne blive følgende:

ad 1: Borgerskabsprotokol (eventuelt rådstueprotokols oplysninger om borgerskab) udgives. Formålet kan være at vise, hvad en borgerskabsprotokol indeholder, hvordan den konkrete protokols tekst er udformet, hvilke ændringer der er sket i tidens løb med hensyn til indførsler etc. Herved belyses en del af den lokale administration, mens de konkrete oplysninger om enkeltpersoner er af sekundær betydning.

ad 2: Borgerskabsprotokol og andre kilder angående borgerskab anvendes, f. eks. borgerbreve og regnskaber over gebyr for opnåelse af borgerskab. Formålet er i dette tilfælde at bringe så fuldstændige oplysninger som muligt om, hvem der tog borgerskab, uden hensyn til om borgerskabsprotokollerne mangler for visse år, eller nogle personer ikke er indført.

ad 3: Borgerskabsprotokol + kilder angående borgerskab + andre kilder anvendes. Sidstnævnte kan f. eks. være kirkebøger og folketællingslister, hvis oplysninger kan supplere ufuldstændige indførsler. Formålet er her foruden de fuldstændige lister over borgere at gøre oplysningernes omfang så ensartet som muligt, f. eks. med henblik på en statistisk bearbejdning.

ad 4: Samme kilder som nævnt under 3 anvendes, men på en sådan måde, at personoplysningernes omfang generelt udvides. Det kan f. eks. være vedrørende ægteskabelige forhold, som normalt ikke nævnes i borgerskabsprotokoller. Opnåelse af borgerskab er stadig kriteriet for medtagelse, men oplysning herom indgår på linie med en række biografiske oplysninger. Formålet er at bringe så mange og så fuldstændige oplysninger om de enkelte personer som muligt, men ikke specielt at udsige noget om borgerskabsprotokoller og deres indhold.

Anledningen til ovenstående betragtninger er fremkomsten af »Borgerskaber i Åbenrå 1686-1867« I-II, 1974. Værket er maskinskrevet og mangfoldiggjort i format A-4 og omfatter 235+92 sider. Bind I rummer de biografiske oplysninger, samlet for hver person, opstillet kronologisk efter tidspunkt for opnåelse af borgerskab. Bind II rummer registre, dels et alfabetisk ordnet navregister, dels en opdeling på erhverv, begge med sidehenvisninger til bind I. Arbejdet svarer til metoden, anført ovenfor under punkt 4. Hver af de fire muligheder kan være acceptabel, når blot udgivere redegør for metode og anvendte kilder. På det sidste punkt er der grund til at rejse indvending mod udgivelsen. Ifølge forordet eksisterer Åbenrås borgerskabsprotokoller for årene 1723-1777 og 1791-1882 og rummer oplysninger om navn, tidspunkt for opnåelse af borgerskab, fødested og erhverv. Desuden oplyses, at Landsarkivet i Åbenrå har »en del løse borgerbreve og andre kilder 1686-1867«, uden nærmere angivelse af kildernes art og omfang. Dette materiale har imidlertid bestemt afgrænsningen, idet såvel begyndelses- som afslutningsår falder sammen med det nævnte. Borgerskabsprotokollerne går som anført til 1882, og hvorfor de sidste 15 år ikke er udgivet, oplyses ikke. Der kan ligge arbejdsmæssige eller administrative årsager bag.

Forordets oplysninger suppleret med en gennemlæsning af en række indførsler viser, at målet har været at få følgende oplyst:

navn,
fødsel (eller dåb): tid, sted,
vielse(r): tid, nummer, antal,
død: tid, sted,
borgerskab: tid, (sted er underforstået), tidspunkt for opsigelse,
erhverv,
forældre: navne, faderens erhverv.

For hustru(er) er følgende søgt oplyst:

navn,
fødsel (eller dåb): tid, sted,
død: tid, sted,
forældre: navne, faderens erhverv,
ægtefælle(r): (foruden hovedperson) navn, erhverv,
vielse(r): nummer, antal.

Hertil kommer enkelte spredte oplysninger, som kan belyse borgernes forhold, f. eks. bopæl før borgerskab eller lignende, hovedsagelig hvor ovennævnte oplysninger ikke har kunnet skaffes til veje.

Ved de enkelte personer er ikke anført, hvor oplysningerne stammer fra, og da det heller ikke fremgår, om borgerskabsprotokollerne har været fuldstændige inden for de afstukne rammer, er en vurdering af protokollerne vanskelig. Stikprøver viser, at antal borgerskaber pr. år er stærkt svingende, f. eks. i 1770'erne mellem 8 og 28 pr. år; i 1800 og 1801 er indført henholdsvis 3 og 70 personer. Også andre perioder har så varierende antal pr. år, at tidspunkt for opnåelse af borgerskab virker utroværdigt. De supplerende kilder er som ventet ikke fuldstændige. I perioden 1778–1790, hvor borgerskabsprotokoller mangler, er anført 11 personer, mens borgerskaber 1770–1777 og i 1790'erne udgør henholdsvis 18 og 10 pr. år. I de første par årtier, 1686–1706 er anført ialt 12 personer. Derefter følger omkring 180 personer, hvis borgerskab anføres som værende fra ca. 1709, heriblandt en person, som er død inden 1709. Oplysningerne stammer altså fra en kilde, som ikke har kunnet tidsfæstes nøjagtigt. Det var ønskeligt, om læserne var blevet orienteret om kildens beskaffenhed og grundlaget for den omtrentlige datering.

Som det er fremgået, ligger der et meget stort arbejde bag udgivelsen. Det er derfor kedeligt, at der er gjort så ringe rede for principperne, og at det ikke anføres, hvor oplysningerne er taget fra. Det var meget ønskeligt, om den store fortrolighed med materialet havde resulteret i visse vurderinger og sammenfatninger. Som et bestemt krav, der må stilles, er i hvert fald en vurdering af borgerskabsprotokollernes pålidelighed og repræsentativitet, ligesom de supplerende kilder måtte vurderes og beskrives. Med så mange gode kræfter bag, kunne man ønske, at der var ydet udgiveren en bedre vejledning.

Anna Thestrup

Hans Bagger: Ruslands alliancepolitik efter freden i Nystad. En studie i det slesvigske restitutionsspørgsmål indtil 1732. Københavns Universitets Slaviske Institut, Studier 4. København, Rosenkilde og Bagers Forlag 1974. 304 s. 60,00 kr. + moms.

Sammenholdt med andre perioder af Ruslands udenrigspolitiske historie i det 18. årh. må den petrinske periode og tiden umiddelbart efter Peter I's død siges at være relativt veludforsket. Da Sverige var hovedmodstanderen i den hårde og langvarige Store Nordiske Krig, har russiske forskere naturligt nok først og fremmest interesseret sig for relationerne med denne stat – således som de udviklede sig fra at være overvejende krigerske til at blive mere fredelige, ja en overgang endog alliancepolitiske. Forbindelserne med den netop besejrede nabostat, der på ingen måde havde affundet sig med tabet af sin stormagtsposition og stadig frembød en trussel i sejrherrens øjne, sammenflettedes med en række nye opgaver, som den russiske regering måtte løse i Balticum efter sejren. Disse opgaver er af russiske historikere – først M. A. Polievktov, og siden G. A. Nekrasov –